

ACC. N:R. M. 7730 : 1-47.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
Härad: *Sunnebo* Adress: *Hansborg*
Socken: *Hamneda* Berättat av: *Densamme*
Uppteckningsår: *1941.* Född år *1861* i *Väsby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jälvbiografi (forts. fr. M. 7676.)

Forts. M. 7822.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 7730:1

Landskap: Skåne och Småland Uppptecknat av: Emil Jönsson

Härad: Lunnarbo Adress: Hornsberg

Socken: Hamneda Berättat av: S.S.

Upppteckningsår: 1941. Född år 1861 i Wäsby

Continuation, självbiografi.

Han kunde endast spika med "kajan" (venstra handen) och hålla hammaren med venster hand. Små-länningarne hade visserligen haktag på sina lagåra, men vid dyra råghalms-tider, fick det bero, och man lagade knappt och sålde halmen. Så mycket tyngre blev den då det regnade på den genom det tätta taket. Men så tåto de "höfla" taksticker av aspricke, sälg och gran samt fur och täckte lagårarna dermed i stället och för att spara på takspiken, så brukade många att inte spika mer än varannan "flaska", (vart annat skifte), vilket gjorde att taket lätteligen blåste av. På denna gård var också så stora hål på taken, så att hela, häar och vagn kunnat stop-pats igenom. Således måste jag skyndsamt resa till

Skriv endast på denna sida!

en by som heter Fageryd och beställa taksticker
och i Björstorp efter snedstivor. När så jag skulle
täcka ned sticker hjälpte mig Rodin att lägga tak-
et och jag erinrade honom om att detta komme han
att förlora pengar på och han förbluffad frågade hur
jag kunde bevisa något sådant, då det var minna eg-
ne hus. Jag menar det är ju eder hö och halm, och det
ska ni ju sälja efter vikt. Nu kan det ej tyngas av vä-
tan sen taken bli täta. Han nödgades erkänna att
jag hade rätt. Med tiden accorderade jag med ho-
nom så att jag köpte, efter vart annat, hö, havre-
halm och råghalm. Han skulle ha sin dräng, en
femton års pojke, Johan, till bevis på hur mycket det
var, och varje dag ökade han på massan allt mer.
T. ex. halm av 250 travar, var det inte så, Johan? Jo, och
dagen efter: halmen av 250 travar, var det inte så?
Johan? Jo, och nästa dag halmen var ju av 275 travar,
var det inte så Johan? Jo, svarade han, tydligen till

vilken summa som helst. Således begrep jag att
husbonden och hans dräng bägge kunde ljugas. Men
så säger ju ett gammalt ordspråk, att den som en gång
ljugit, tror man inte mer. Jag beslöt att vara på min va-
kt och mera lita på mitt eget omdöme än på deras uppgif-
ter i handel. Guleben Rodin hade såldt ut alla kre-
aturen så när som 2 kor och 2 grisar. Ena kon slag-
tade han, sen jag var kommen, men sådant djurplä-
geri som de småländske bönderna öva vid krea-
turslagt hade jag aldrig förut sett. Jag ville bedö-
ma djuret, men slagturen påstod att han var en erfa-
ren man och något sådant fick inte ifrågakomma.
De hade brukat på detta stället förut, att ta in fjä-
skreaturet i köket vid slag, men nu när de skulle
vara ute på gårdsplanen, vält de omkull grigan
på en "ecadröj" (skogsläda) och surrade fast alla
benen vid drögen. Derefter behagade slagturen att
sprätta upp halsen framtill, från under svalget, till

ner emellan frambenen. Då gick han struparne
blottade, samt fattade tag i dessa och slöt dem fram
då ett ohjyggligt bölande tillkännagav det arma dju-
rets plågor. Men då lovade jag, att derest inte jag
får bedöva kon, så anmäler jag er för djurplågeri.
Då fruktade sig, och tillät mig, att med ett kraftigt
slag med en tung yxa bedöva djuret. De två gri-
sarna hade han i ett litet hål i jorden inne i gä-
rhuset. Han fodrade dem visst med mest vatten, eg-
nar och litet mjöl. Men vattnet blev stående i hä-
lan och urinen samlade sig till slut, så att då jag
tittade på dem fick jag se att de stodo upprätt och
stodde sig mot väggen, med frambenen, ty om de gin-
ge på alla fyra så gick vattnet opp i trycket och de
kunde inte heller lägga sig. Flera gånger hade jag
uppmannat honom att strö hos dem, men han gjorde
det inte, ty han skulle ju sälja halmen, den var ju
så dyr (då jag ännu ej köpt halmen). Jag hotade åter

igen att anmäla honom för djurplågeri om inte
han strödde eller och genast fyllde sand i hålan. Han
fyllde då sand i hålan. Probin skulle bo hvar, ett
år och med tiden slagtade han sina grisar och ned-
lade fläsket i samma lake der han förut saltadt
ko-köttet, och blev det därför surt alltsammans.
Så hade han bara sin "likaste" ko igen. "Sköna" hette
hon bevars. Jag kom ju till detta landet just när
snarknaderna i orten voro överståndna, och som jag
ej hade foder, så köpte jag inga oxar genast, utan
legde min sväger att med sina oxar plöja upp
en del som skulle till nästa år besök. Men så
fram på nästa år hade jag ännu ej köpt allt
gubbens foder, utan han hade ännu sin ko och brukade
ge henne oxjöldricka såsom kraftfoder. Mjölet
hade han i en liten låda som han spikat fast på
väggen, men hackelse i en särskild lös krukka så-
dana som alla här i landet använde. Så en vacker

dag köpte jag ju ett par oxar och satte dem in i fähuset. Jag hade ju hö och halms. Om onorgnarne var jag bittida uppe och fodrade oxarne, för att kunna höra med dem senare. Gulben Prosin hade vanan att prata för sig själv när han var ensam och dervid gestikulera, knyta och räcka upp högra handen, stanna och slå hatten i backen, allt efter som han var inbegripen i tankarne. Så märkte jag en dag och i flera dagar att han blev ovantig med att prata och hotfullt höja handen och sätt som han gick, stannade, stampade i marken, men jag visste om ingenting, utan vi plöjde. Jag säger vi plöjde, för han ville hålla i plojen för han hade ju hört att jag var vagnmakare och trodde inte att jag kunde plöja. Om kvällen röskade vi våra pipor och samspårade, för han visste om allt från "hedenhös" snart sagt. Så efter några dagar kom jag att omnämna, att en av de föregående

dagarne då jag kom ut bittida om morgonen och skulle fodra oxarne, så det första jag öppnade fjärrhusdörren så for den lilla kon ut som en blott, på gårds-planen, och som hon var rädd för mig, så fick jag ett besvärligt arbete med att mota in henne igen och hade så när näst påhålla er hjälp, men lyckades få henne in och knäppa klaven om halsen på henne igen, ty den hade tydligen gått upp. Men då må man tro att gulben for upp, och utropade: Der har jag gätans lösning. Jag kunde aldrig begripa var mjölet tagit vägen, icke all-näst att det var borta, men att lådan tillika var slickad och kon stod som vardigt bunden och kunde ju nöj-ligt nå lådan. Hans glädje var stor, ty jag vet vad han tänkte, att jag gett mina oxar mjölet, men hur lådan slickats kunde han ej förstå. Han ville inte hålla auk-tion på sitt inre lööre, ty han skulle bosätta sig nå-gonstädes, men jag köpte hans kopparkelttar, vävstol

och ett par onöbler och till slut köpte jag hans ko
och resten av fodret, 20 tunnor havre och sädesbingar-
ne. Vårarbetet måste jag plöja om våren mycket
som jag ej hunnit lega till och alltid kom Rodin
och höll i plojen och förfärligt med stenar var det.
Ett par oxar fick jag fatt i, som voro "ombrätna",
d. v. s. ombytta, den vänstre till höger och tvärt om.
Derav kunde de vara något vilse, men det gick bra.
Men så var det onarknad i Traryd och jag hade nå-
got ärende dit. Så ämnade jag låta vara med plöjan
det tills jag komme hem. Men när jag kom hem så
hade Rodin på egen hand "ukat" på oxarne och ta-
git ut att plöja. Men de ombrätna oxarne hade "kon-
strat" med honom och blivit "illbattiga", samt snärt
sig omhull på åkern, så att gubben måste avstå
från plöjandet och ta hem igen. Så gick några da-
gar, men då skulle gubben årtal en dag och blev
borte hela dagen. Jag lät det intet bekomma, utan

skade oxarne och plöjde ett stort stycke. Nästa dag var han som vanligt med och blev förvånad. "Ja så du har plöjt själv (ensam), jag trodde ju att du inte kunde plöja," sade han. Jag avsatte ett stort stycke som skulle vara träd och för den skull bortröjdes alla hinderliga stenar. Fyra män utom jag själv, begärde oss till att gräva ned eller skjuta de stora, samt bryta opp de som vi alle män kunde bryta opp och der efter fylla torvjord i stenhålorna. Vidare körde vi opp och lade lass vid lass med torvjord som jämnades ut liksom gödsel över allt. De skjutne stenarna bortforslades varefter plöjdes och bak efter plogen följde dessa män och bröto opp alla de hullerstenar som en hatts eller kuckifots storlek som påträffades. Jag själv hade också en järnstång med mig på plogen. Sen om efterhösten vid plöjningen, följdes på samma vis efter var enda plogfåra på hela uppgjorden. Jag kunde aldrig förstå att smålänningarne talade om

odlad jord. Därefter körde jag ut vad gödsel jag kunde skaffa, gjorde ett skänskt träårder och drev jorden lika som i Skåne, köpte kalk och konstgödning och sådde råg på den trädan. Lönälänningarna inbillade mig att grus på mossjord och mossjord på grusbäckarne var så godt som gödsel, samt att trögärs-mästaren Hellström, som bodt här 10 år innan, hade kört grovt kompostens väglagnings-grus på mossjord. Jag körde opp, under tiden, med de fyra medhjälparne som togs bort stenar, inalles, fyra hundra femton lass moss och dy-jord. Men den våren blev så usel, att den var inte ens värd att skörda, och likadant de två därefter följande hafregrödrarna, blev ej mer än utsädet. Men jag sådde likväl hafre fjärde året efter träåret och då gjorde mossjorden verkan på grus-jorden, och i alla stenhålen som fyllts med dy-jorden (mossjord) blev en frodig tuus, eller holme med hafre och för öfrigt hela ifrågavarande

Småland

Smålands

Hamnå

ACC. N:R. M. 7730 11.

1778 Carl Jönsson
Hornborg

11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jordstycke blev bra säd. En gammal handlare, en
känthier bodde på närmaste brabogården hos en brors-
dotter, sade då jag avhuggit hafren och satt upp den
i Skånska travar, med 24 meker i varje (i Småland be-
kas 12): "Det var satan te hafre du fick", hur många
travar blev der?" Der blev hundra, svarade jag (i verklig-
heten 10 1/2). Bittida nästa morgon, klockan halv fem,
gick Herr Petter (handlaren) och räknade mina travar,
och pekade på dem rad efter rad. När han så kom
och gick hem från sin åker, så snötte jag honom
och frågade för ro skull, "nä, var der hundra?" Ja, det var
der, svarade han, rätt skamsen. Han hade väl av nyfiken-
het knappast kunnat sova. Vi hade gjort lika dana me-
ker som vi brukade i Skåne, så der blev 2 skäppor av
varje trave d. v. s. 34 tunnor av den hafren. Således blev
jag en erfarenhet rikare med att rå onödsjord och
rå dy-jord är giftig för växterna till den kunnit för-
målina. Då vi hörde öpp jord på trädan, var det

så hett så "ravnen gapade" och de i pförde naboarne sågo
ju att vi körde i solkettan, hela dagarne med oxarne.
Ofta frågade de mig om inte jag var rädd för den "lille
hör-hären", eller "Besen". Nej, här fins väl inte nå-
gon annans "bes" än i Skåne, der var bromsar. Jo, mena-
de de, här fins. Men jag betvivlade till dess jag finge
se. Vi fortforo att köra upp dy jord, men en dag begyn-
te oxarne hastigt nappa opfr framfötterna. "Vi kom-
mer besen", sade Rodin, vi få ta kroken av, han skryn-
dade fram och slog oxarne i ansigtet, att de ryggade
medan han nappade oha-kroken av, som drog i
skaklarn. Jag höll i tömmen, men det var föfängt,
Oxarne satte svansen i vädrut och "besade", d. v. s.
skenade. Ingen onniska kan hålla ett par oxar
som besar, men stutar kan man hålla. Jag nä-
ste också snart släppa dem, men håren reste sig
på huvudet, när jag kom att tänka på, att min
lille 2 1/2 år gamle son, nyss gått hem och gick troligen

på landsvägen nu, der de rasande olarne for fram.
Jag skyndade efter så fort jag hann, men pyssen var
jämnt kommen in om grindarne på gården, men ol-
arne sprungo in vid lagårn och satte nosarne emel-
lan den öfra fähus-dörren och stod stilla. Efter den
dagen vågade vi inte höra annat än bitfida om morg-
narna och sent på eftermiddagarna. I ter en erfaren-
het rikare, att "lesen" icke är detsamma som jäleom-
sen (*Oestrus Bovis*). Jag har ofta försökt fånga den
lilla randiga flugan, men då äro ju ockreaturen
vilda, så det har ej lyckats, annat skulle jag satt
den i glas och rann på väggen. Vidare spekulerade
jag genast på att plantera barrskog och sökte på
alla håll efter granplantor. Jag fick veta att de gran-
häckar kring kyrkan och parken vid prästgården,
anskaffats av pastor Wieslander, från en plantör som
hette Sjökvist i Himmeryd för 10 år innan. Jag gick till
Sjökvist, men ej en planta kunde anskaffas, av honom.

Slutligen kunde jag få frö genom någon statens eller
hushållnings-sällskapets förmedling. Vi gick "onan" ur
huse, tillika med några ledda personer och hackade här-
lor och sådde blandat fur och granfrö, på en del kalmar-
ter. Då var det ännu inget tvång, varför naboarne
skrällade åt oss, vi finge ingen nytta av sådant, utan
det var endast att göra arbete åt efterkommande.
Lika dant sade de när vi togo opp stenar ur åkern.
Att låta efterkommande få något när de sålde eller
dogo, tycktes alla smålänningars vilja förhindra.
Men frö var ej så bra, ty de spåde uppkomne grott-
arne kvävdes av löv och sand som bläste över dem,
och fåglar äto upp fröt, om vintern. Deremot var
plantor mycket bättre. Sedan ha vi fått plantor
för fraktkostnaderna varje år. På dessa 43 år har,
efter frö ändå växt upp så det skars bjälk-träd,
10 tom i brösthöjd, och efter ollon som sattes, har växt
upp fotstjorka ekar. Men så ha vi inte haft kreatur

på bete der det planterats. Några av näborna sål-
de skog och blevo ålagda att återplantera. Med grä-
ten i halsen klagade de, att de blevo tvingade att laga
folket och plantera. Nå väl, det gjorde ju, men allt
sedan ha de betat och begynt tidigt om våren och betat
i skogsmarken med resultat att de plantor som sattes
för 26 år sen äro nu onoterhöga mer-ätna buskar som
heller aldrig blir något träd av. Således der det bet-
as blir aldrig urskogen skog. Efter hand som
buskarna borttogas ur diken och dessa rensa-
des upp, förekom en massa barrskogstubb-
ar i de gamle mossodlings-tygarne. Jag försökte att
plöja der, men plojen satte sig fast i dessa stubb-
ar ständigt och tvicka oxar hade jag, som en gång
då plojen fick fast just vid slutet på fjäran, sprungo
och vände hastigt om, med sådan kraft, att plog-
åsen bröckas (bröcktes) dubbel. Man må föreställa
sig den urskog som vuxit der för tusentals år sen

på mossarne. Ålströcka stammar så tätt att de
är rötter är flätade i varandra. Hånga av stammar-
ne ligga kvar i ytan, men den avbrutna, eller troligen
avbrände stubben sticker upp ovan jord, och visar
fornskogens täthet. Men jag såg i torr-mossen att
det är tre lager med stubbar. Först nederst på sand-
botten grova björke stubbar och björke stammar
med blandning av barrskogs stubbar. Derovan på
ett lager enbart barrskogs stubbar och allra överst
mest gran stubbar och kullfallna träd. Flera lager
träkol visar att skogsd förekommit. Jag begagnade
mig av den Tolkemiska domkraften att lyfta med
och dels det gamla stenvagns-varpspelet i höga hjul.
En grov järnketting slogs om yttersputsen på en
rot som stod ut från stubben och hivades upp så
att den blottades ovan jord och sågades av med en
stor stocksåg. Därefter vrästa rot på samma sätt
vid samma sida. Därefter fast i själva bälens underkant

på stubben och reser upp så att den kommer att
stå liksom på ben av de onotstående sidans rötter.
Men man kan bli trungen att först ta upp alla ut-
stående rötter, ifall det blir för tungt att bära ta-
dem vid ena sidan. Furustubbarne äro mycket svä-
re att draga upp, än grane. Alla dessa äro alldeles li-
ka friska i veden, som för hvarje tusen år sen.
Endast de små sugrötterna äro sköra. Jag tog upp
så många stubbar (alltid 3 man, ibland 4 a 5) att då
de restes upp, stodo de så tätt, att ingen kunde föra, ut-
tan att begynna henta i ytterkant av fältet. Flera
personer ville, när de sågo denna ovanliga syn, att
jag skulle låtit fotografera stubbfältet, med de der-
på uppresta stubbarne. Men jag hade ej råd till att
få hit någon fotograf. Stubbarne voro ett utmärkt
bra bränsle, men vid kokning av mat på gammal-
dags öppen spis, kunde röken orsaka tjärsmak.
Jag körde hem stubbar, i en ofantligt stor bunke, och

bägge torparne fingo, vardera ett lass. Stubbarna lättnade sedan de ställt ett par onånader och torkat. Men det fins också mossor på onina ägor, som det inte är några stubbar i, men de lida av vatten och duga till intet, förr än en större kanal, som berör hela byn, kommer till stånd. Jag har flera gånger försökt att få dem att vara med om sådant, men alltid förgäves. Men jag beslöt att hemma på hemplanen göra en stor utlopps-kanal först, för att avskära berg-syran emellan den höga och den så ländta åkerjorden. På denna kanal arbetade jag ensam om vintrarne i sex år. Hver städ blef djupet fyra alnar. En ofantlig vall upphöjades som jag tidvis måste skaffa undan, för att kunna fortsätta. Jag minns en vinter då det var 12 grader kallt, och då den gamle skolläraren Andersson kom till mig, att jag sade: "Nu ska jag gå i kanalen och gräpa", men han avrådde för det var så kallt, men jag gick ändå. När jag

kom ner i kanalen, så märkte jag att jag glömt
mina varnar hemma. Men jag beslöt att arbeta om
varm järnstängen som stod der, händer för bara händer,
som glödande järn och jag måste emellanåt sticka de
bara händerna opp under västen, för att värma dem.
Men efter en timmes arbete, var jag så varm att jag all
inte frös om händer eller någon annan kroppsdel. Men
Leriken som jag grävde i, var själva ur-grunden, så hård av
naturen packad, att jag med vass järnstång, med all
makt förmådde hugga en tum djupt och likaså med tung
korpshacka, knappt heller mer än en tum, och på vissa
sträckor såg jag på stora stenar, som måste skjutas
och slås i så små bitar, att de kunde kastas opp med hän-
derna. Men nederst vid sjön, Horns sjö, der kanalerna
ha sitt utlopp, var ett par hundra meter genom en
mosse och den var fyra alnar djup till sandbottnen, hade
ju varit lättast att gräva sig igenom om inte i densamme
funnits en mängd stora stubbar, som måste huggas igenom.

Sven måste jag göra broar genom en väg som går över ägorna till näste nabo. Denna väg hade 2 bönder för "evär-
delig tid" köpt för 40 kronor, för 10 år tillbaka, men ha-
endast hemma-överenskommelser att förlita sig på. Även
2 andra broar och 2 andra dylika kanaler gjorde jag gen-
om ovan-nämnda väg. Två av kanalerna 900 meter i längd,
och den tredje 475 meter lång, och sex alnar breda och i snitt
3 alnar djupa. Till dessa kanaler har sedesomera drainer
atts, dels med träror och dels med tegelror. Den förste
gången jag rensade upp gränse-diket, emellan mitt her-
man och Ryde by, så gjorde jag det själv. Diket vardä år
1900 en liten ränna på en alns bredd och djup. En out-
tömlig bäck rinner der alltid, sommar och vinter. Jag be-
gynte vid Horns sjö, der den gränssar till mina ägor och
gick således emot strömmen framåt. Nya vattentäta läng-
stolar hade jag med mig från Skåne. Klart och godt rann
det forsande vattnet som jag måste stoppa med fördämning
emellanåt för att kunna gräva i botten. Som det då

var 25 år sen det varit enskifte i Ryds by och rågångs-
rättnings utförts, så var ju diket fullt med buskar och ä-
ven stora träd, mest al och vidbuske och således varade
det arbetet för mig i flera veckor. Allt efter som jag arbeta-
de och blev varm, så drack jag av det klara rinnande vatten
i vattnet och slutligen kom jag så långt fram nära diket
eller bäckens övre ända. Där vatte en stor videbuske och
inne i densamma hängde en gammal säck, innehållande
5 a 6 döda, sura "källingar" (katt-ungar). Sen jag sett den säck-
en hänga i vattnet, kunde inte vattnet smaka och berättades
att det var brukligt i dessa 2 byar, att i den bäcken avliva
sina katt-ungar. Alla offentliga sysslor i församlingen
som det icke erhöles annat än bevärs utan lön, skulle
jag ju genast överhopas med. Så var ju skyldighet att
mottaga husförhålls-kalaset genast första året, som
annars efter deras gamla ordning i byn, skulle in-
träffat efter 18 år, men nu frångicks ordningen, ty
jag visste ju ingenting derom. Vidare skulle jag genast

vara ledarrot i kommunalstyrelsen, ty det var påsatt böter
av 2 kronor för uteblivande från sammanträde, men ingen
lön. Snart kom jag i strid med kommunalstämman och
förande, en kapten Edelström på Sunnerborg, om att jag
ville skapa en sinnes-sjuk underhåll av staten, ty han
var belönen skadad i kronans tjänst och för frukstans-
värdt fram och fick gå lös och gjorde övervåld. Men
kapten Edelström som var onolitär, ville ej tillåta att
stämma skulle hållas derom. Gång på gång nekade
han, men jag visste hur det skulle gå till och artalade
med 2 byamän, mina näboar, att gå med mig och
begära i vittnes närvaro en extra kommunalstämma.
Ja, ha, den ene, en gammal jag räv, vågade ej gå med,
när vi skulle gå, för han turdes inte "sätta sig ut" mot
kaptenen. Men den andre gick med mig. Vi kommo till
Sunnerborg och kaptenen var hemma, men han var
oberedlig. Jag påvisade att om en kort tid kunde
församlingen ej framställa krav enligt lag, och bad

kaptanen att skriftligen affatta sitt avslag, och om
det ej försloge, så skulle jag skaffa ett vittne till att
i dessa vittnes närvaro motivera sitt avslag. Der-
med tog jag fram och visade i min lagbok, paragra-
fer som jag åberopade. Då begärde kaptanen se i bok-
en, ty han påstod att det stod ej i hans lagbok. Ja, ha ja
det är ju den rymste (han såg efter årtal) då ska det
stå i min lagbok också. Han tillade efter och fann att
det stod likadant i hans lagbok. Nå ja, äntligen lovade
han hålla stämman och det så snart att ej tiden förse-
nades. Stämman hölls och beslöts dels att jag skulle
skaffa den sinnes-sjuke gardes-soldaten till läkare
för anskaffande av bebygg som skulle medföra skri-
velse-ansökan om underhåll för den sinnes-sjuke av
staten, dels föranstaltande om nödig vakt i hans hem.
Skrivelse och bevis av flera slag avsändes till Kungl. Maj:t
och har nu den sinnes-sjuke Elias Malkom Robt fått, i
över 40 år, 925 kronor om året och kostat staten mycket

om man räknar rätteförlust och att den första tid
en var dyrare, så 30 tusen kronor, ty 7 kronor om dagen
i långa tider, ty han måste vaktas med legda vakter
enär omöjligen kunde fås plats på något hospital. Detta
kapital med ränta på ränta bleve ju en stor summa?
Hans föräldrar ville inte ha honom lättsades de, ty de
visste att ingen annan heller, ville ta emot och passa
honom. Deras hela diktan och traktan gick ut på: mer be-
talt. Därföre vid varje kommunal-sammanträd och
stämma, kom hans far och ville ha mer betalt, ty de
visste att jag fick 5000 kronor om året för deras sinnes-
sjuka son, och så fingo de endast ett tusen kronor, om
året. Deras okunnighet var så stor, deras far kunde ej
varken läsa eller skriva och ändå varit soldat. Det
gick så långt att hans far (den sinnessjukes ^{far} Peter Prolo, vid
kommunalsämman, gick fram, knöt näven under
näsan på mig och sade: "Jag träffar väl dig, din djävel,
och då är ditt liv inte mycket värdat." Också är att märka

att han var min gränsenabo, närmaste i byn tillika. Inte trodde han att en främling lade sig ut för att skaffa pengar åt hans son, om inte jag tjente fem sex tusen kronor om året för besväret. Dagen efter den, då han på stämman uttalat hotelsen mot mig, kom jag gående ifrån Öje rätt över mina åkrar om kvällen, klockan mellan 10 och 11, och så mörkt var det att man kunde ej se hand för sig. Då jag kom nära bakom min gård, fick jag höra en grov basröst: "Ja så, kommer du nu din djävel". Jag kände ju genast igen Rolfs röst och svarade: "Ja så, e de du Rolf, du lova i går, du skulle slå mig ihjel, och då e de väl så godt du gör det nu, när det är mörkt så ingen ser det." "Ja, hade jag inte varit så gammal, ä du e ju inte så gammal, de e så godt du slår mig ihjel med samma, kom!" och jag gick emot honom, men han sprang undan och gick väl hem. En kort tid derefter kom en pastor Wieslander som kommit förbi Rolfs, in till mig och berättat hur Rolf beskyllt honom och mig

och övriga kommunal ledamöter för att vi gemensamt delade en större summa åtminstone de 5000 kronorna och han fick inte mer än en liten del 925 kronor då han var tilldelad hela de fem tusen. Prästen var en tålmodig beskedlig man, var mycket vred över att Rolf gjorde ett och skällde på honom då han kom dertförbi. Men allt gjänt fortfor den sinnessjukes föräldrar att praja församlingen om högre betalning, varför länsstyrelsen befälde att han, den sjuke, skulle interneras på grund av att han var farlig (han överföll och lopp efter fruntimmer på landsvägen genom skogen) och även i byarne. Varken föräldrarna eller en viken hemma-
varande son ville röra vid den sinnessjuke, när han skulle sändas åstad, utan jag och ett par andra, ty märkeligt nog, hade den sinnessjuke fått skräck för mig, då han sprang omkring, genom mina sädesåkrar och jag lovat honom trygghet, så att han lydde mig, vid till-
sägelse. Warfare de inte ville hjälpa till, var just att de

villde ha honom att förtjena pengar på. Efter kort tid kom han hem igen genom att Rolf onutade kommunalordföranden, en gammal inföding, för han skulle begära honom hem igen, och åtog sig passa honom. Men med den passningen blev intet, utan lät föräldrarna den sjuke löst fara omkring som förut. På förnyande anhållan om intagande på hospitalet kom äntligen åter order om intagande på Wäxjö. Der var han något halvår och blev då troligen steriliserad, ty när han kom hem, var han stillsamt och har aldrig uppträdt på samma sätt som förut. Men så var det klokan som en morgon i 21-års-åldern, då jag ej hade någon häst, men en nabo hade, och det kommit order till kommunalstyrelsen att fortast möjligt skicka den sinnessjuka på tåget till Wäxjö. Min nabo Otto Danielsson kom till mig och berättade att han och hans son försökt övertala Klas (sinnessjuka) att följa med, men omöjligt. Om jag ville komma off och hjälpa dem ty tåget skulle gå om en timme. Jag

gick der bort och sade till Rolfs friske son Walfrid en stark karl: "Du vet att du och jag tar din bror utan frus och sätter honom på vagnen". Ne hej, jag rör inte vid honom," svarade han. "Ni tycks tro att inte vi kan skaffa folk och ta honom, Er förutan". Han tog och jag försökte då med lock, och föreställde den sinnessjuka att han som sprang med trätöflor igenom byn, skulle vara glad, om han finge åka på denna fina vagnen och kom nu så gå vi ut och sätter oss upp". Ja," svarade Kilas och gick beskedligt med mig ut och han satte sig upp på bak-sätet, der jag satte mig vid ena sidan och befälde gamle Rolf att sätta sig vid andra sidan om den sinnessjuka. Det lyckades, och i stark trav körde vi till Hamneda station nära 1/2 mil, och kom just när tåget kom fram till stationen, då genast försökte den gamle hoppa av, ty då hade nog den sjuka kunnat barnat, men jag befälde den gamle att sitta kvar, ty jag måste också sitta kvar och vakta på om ardföranden var kommen. Jag pratade för Kilas: "Ser du der är en röd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVIDS UNIV.
KMINNES-
ARKIV

vagn och en blå vagn i tåget, men jag tycker den röde
är vackrast, kom så gå vi der in. Ja, svarade han, och
jag låtsade jag skulle också på tåget. Och framkommen till
den röde vagnen, öppnade jag grinden och dörren och lät
Klas gå före, men så fort han kom in lyckte jag och i
detsamma kom kommunalordföranden, en yngre (d. v. s. den
gamle ordförandens son, som nu var ordförande) och han fick
hon om ned sig. Det var efter den hospitalsvistelsen,
som den sinnessjuka kom hem troligen steriliserad. Sen
dess ha vi ej haft ont av den sinnessjuka utan föräldrar
hade honom först och sedermera efter deras död, den friske
sonen och deras ärliga. 1925 ha de alltid efter ärlig ansökan
fått av staten. Efter många år, en vacker dag, då jag kom
gående förbi Tiggastugan der 2 av mina näbor lägo och
täckte nytt sticktak, så kom gamle Rolf gående och
grät och sade: Christina (hustrun) har skickat mig till
dig och be om ursäkt och förlåtelse, för nu vet jag att
du har inte förtjent något på att du skaffade Klas pension

in lika långt på mina ägor. Tavlan gjutet: "G 111. 1777."
En statstjensteman har en gång kört Walfrid Rolf åter bygga opp milstolpe-pedestalen och sätt upp tavlan, men kort därefter flyttade han, rev ner allt, och satte åter tavlan i en på vårt område. Lag respekterar inte mycket av de gamle infödde här omkring. Bland andra kommunala eller allmänna uppdrag, som icke belönades med annat än besvär, tidspillan och ovet, var den sysslan att i fyra år besigtiga eldstäderna och även uppbära brandstodsbavgifterna. Naturligt vis skulle Skåne-representanten utföra den sysslan. Derved fick jag en inblick i de gammles infödingarnes seder och bruk. Bland 18 inträffade eldsvåder kan endast med säkerhet en vara utan misstankar. Men sen det blev dyrt att bygga, så inträffar icke några eldsvåder, utan är skam orsakar. Kronobergs läns brandstodsbolag inbetalas även hagelskador och är ändå troligen det billigaste i premier i hela Sverige. 8 öre pr. 100 kronors försäkrings och ansvarighets värde, löst och fast.

Som jag ej varit närvarande vid alla dessa oönsagde eldsvådor, så får jag för exempel omtala en och annan, som jag berättat. Somnaren 1899 i juli eller augusti månad, var jag och en nabo Salomon Nilsson, Duvedal, sysselsatta på sin gårdstomt med att sätta nytt plogskär på en plog till Salomon, då en naboqvinna, Olssons Anna Katrina kom ut på åkern framför boningshuset, la sig på ryggen mot jorden, och kastade upp jord och stenar för att på så sätt vaka vår uppmärksamhet, som det också lyckades henne. Först undrade vi på vad det skulle betyda, men vid närmare eftersyn syntes en rök uppstiga bakom skogen. Salomon trodde genast att det var Hornsborgs herrgård som brann. Jag fick sprutan, Salomon och min. Färfinga var sin span. Resurans sprutan full med vatten tog jag, ty det visste vi var ont om. Vi voro också de förste som kommo fram. Jag sprang upp på den enligt reglementet alltid boningshuset stående stegen och kom juist upp snid på taket, då detta var under ifrån fortärdt

av elden, och störtade in med detsamma. Men stegen
var ju inte skadad, så jag skyndade ner, stegen togs bort,
och försök att rädda något inne ifrån gjordes. De andre
hade tagit ut ur dagligtugen ett par möbler, då jag och
Salomon greps den gamla stora Dalshökan (Hornhults).
Men nu slickade elden igenom dörrspeglarne från de
andre rummen, köket och kammaren, så att när fle-
ra naboer tagit ut allt i rummet var intet annat än
försöka lyfta av dörrarne, men elden bröt igenom
loftet och hettan och röken gjorde det omöjligt. De till-
städeskomne naboarne upphörde allt emellanåt
grueliga indiantjut, de påstod att det var en gam-
mal sed, för att påkalla hjälp, ty i dessa kuperade och
skogbevuxna trakter, synes ej en eldsväda långt om dagen,
och även om natten kan vara bra vid olycks tillfälle att
ropa ut folk. Det ringde upphörligt i Hornsborgs Källinghöl-
lar och 2 par hästar med vattentunnor körde upphörligen
till Horns sjö efter vatten, ty brunnen vid gården tömdes

genast. Det var vid middagstid, och allt folket på
brandstället, voro på en utskift 1½ kilometer borta och
höstade säd. När de fingo spörja, skyndade de hem, men
då var boningshuset nedbränt. Men elden tog fart i la-
gårens halva tak tre gånger, men lyckades släckas och jag
minns hur elden löp i sädesstubben efter matkorn långt ut,
och lagären låg regelmässigt på 60 alnars afstånd,
från boningshuset. Om matkorn måste jag och tre an-
dra utom ägaren vaka över elden, som fortfor att brinna
i det gamla timret och blossade opp emellanåt. Familjen
fick hyra logi på en ödegård, som tillhörde Hornborgs her-
gård, ty den herrgården var en sammanslagning av många
bondgårdar, som en fru Ramsay köpt ihop till sin son,
G. A. Ramsay. Den eldskadade beklagade sig mycket över den
mängd av kopparkettlar och kopparkärl som bler förstört,
men jag förmått intet spår derav i askan. Der i Eskils-
gården bodde de brandskadade över vintern och oratus-
ligtvis skulle byggas opp ett nytt boningshus året derpå.

Som nästan alla nya hus i den tiden, för det mesta byggdes av andra gamla hus, som flyttades, så gick det till, även här. Det derpå kom Sven Johan Andreasson och bad om körs hjälp en viss dag, att flytta ett gammalt hus ifrån Tjla i Lödra Ljunga socken, mer än en mil borta. Antingen det var i slutet på januari eller början på februari, men såkade att bli 30 grader kallt om morgonen, den dagen. Min nabo Axel Olsson, en son till gamle Olsson, och ungkarl, men köpt hemmanet av föräldrarna, skulle också köra. Han kom till mig och ville att vi skulle ha sällskap och vi överenskom att vi skulle köra precis klockan fem, följande morgon, som förut var bestämd. Det var i oafärdstid och bra slädföre. Men de flesta bönderna hade inga oxar, över vintern, utan endast stonda småstutar, varför Sven Johan, hade varit långt ute omkring och sökt upp några som hade en häst att köra med, ty en och annan här och der, i byarna hade häst. Axel Olsson hade varit överens med mig, att vi skulle hjälpa varandra

vid bronningen av kälkarne, när vi körde hem öster och
utför Horrebergs liden. Vid Ifla gästgivarergård hade vi
order att stanna när vi körde hemåt, ty der skulle vi samlas
och dricka kaffe. Jag var oppa klockan fyra om morgonen
och fordrade mina oxar, packade en höck till betesfoder,
och såg att termometern visade 30°. För att kunna lässa
bra lass, tänkte jag i min enfald, att jag skulle taga en
stor lerd höstahöck på kälkarne, ~~men~~ när jag kom fram
och fick se huru alle de andre hade smala löe på sina
kälkar, för att inte der skulle kunna lässas mycket, så
blev jag klok på, att mina tankar voro icke smälänning-
ars tankar. Klockan fem hörde jag Axel Olsson ryta med
sina oxar i gården ovanför, varföre jag ledde ut mina
oxar färdig och hade och halade opp ett par spannar vatten
och slog i vattenkaret vid brunnen. Men de ville inte dricka
utan endast doppade nosen i det kalla vattnet, varefter
de genast vände och sprungs ifrån brunnen opp till
Lagnen på gårdsplanen. Nu kom Axel Olsson, stannade

och meddelade mig, att som hans oxar alltid voro hastare i farten än mina, så var det ju bäst att han körde före mina. Jag lät honom köra förut och satte ock-kroken på. Men i detsamma öarne togs i gång, så begynte de genast springa och jag, som ännu gå mig varm, vid sidan om träskarne någon tid, måste kasta mig på magen i vagnshäcken och skrika på Mik. Olsson, "hör till sidan annars springa mina oxar över dig". Han vred undan och i sträck galopp sprang mina oxar förbi honom och fortsatte på samma vis över en fjärdingsväg, opp förbi Hamneda gästgivargård emot stationen, så att jag varken såg eller hörd Mik. Olsson förr än på platsen i fjäla där vi skulle läsa. Men som snickarne ännu ej hunnit riva ner huset, så dröjde det i flera timmar och i kolden kunde inte oxarne få stå ute, och inte mer än ett enda hus fanns i närheten. Det tillhörde en skol-lärare och så vittida på morgonen, vid sjutiden var ingen upptägen derstädes. Men röden har ingen lag,

vi leultade på och slutligen stack en piga ut huvudet och svarade på vår fråga om vi finge sätta våra oxar i deras lagår, att der inte var plats i fjähuset, men på logan kunde vi sätta dem in i fall vi kunde. Vi tackade och undersökte förhållandet, att dörrarne befunnos med nederkant, tre fot ovan markens. Jag ledde mina oxar fram till dörröppningen och de stackars djuren voro så nödställda av hölden att de reste sig på bakbenen och villigt hoppade in över den höge trösklen och in på logan, och när Olssons oxar sågs hur det gick till, gjorde de likaledes. Jag hade en säck hö med mig till mina oxar. De andra skjutsarne hade hästar och kommo ej fram förr än 1/2 timme senare. Vi, Olsson och jag, höll oss inomhus på logen för hölden skull, men emellanåt betraktade vi hur snickare-byggmästarna bedrovs nedrivnings-arbetet. Det var egentligen i huvudsak, ett förstörelse-arbete, det tyckte jag som hade byggt hus, ty dessa byggmästare begagnade trubbiga järnstänger, att våldsamt stöta och bräcka

sänder minst hälften av allting, plankor, dörr- och fönsterkarmar, loft och golvbräder. Således fick nytt anskaffas i stället. Tydligt lyste arbetarhatet till arbetsgivaren igenom, redan då, nämligen att skinna honom så mycket som möjligt. Men jag förflyttade ett gammalt hus, på ett helt annat sätt, men derom en särskild historia en annan gång. Vi läste och körde alla på en gång, fram till gästgivaregården i Ylla. Ingen syntes till på landsvägen och hela raden av timmerlassen stod tätt efter varandra, men der var en brant backe ner i gården så att några skjutsor måste stanna ovanför backen der det var slätt bredt vägstycke, så det godt kunde köras förbi, ifall det kom någon. Vi kommo alla in i krogstugan och skållhett kaffe serverades. Men jag som hade mustager hade också så stora isklumpar hängande, som en vanlig päron vid var sida om munnen. Men den gamla gästgivare-käringen "Inga i Brogård", (namnet på gästgivaregården är Brogård), hon visste på råd, hon

var kommen ifrån Skåne, kom in med en liten panna
med varmt vatten och en klut som hon dopfade i vatt-
net och tog om snustagerna, så tönde snart isen bort, och
jag kunde dricka kaffe. Brännvin fick de nog ej sälja
på gästgivargården, men Sven Johan hade anskaffat, fast
än han själv var nykterist. Nu, medan vi så voro inne
och drucko kaffe, kom fyra halmlass-körare från Mjårup,
och behagade köra fram vår "karavan", den ene efter den
andre och stannade så dumt, att minnariar med det
stora lasset, som rände på nedåt backen, körde de stic-
kars varne att stöta nosarne i föregående timmer-
lasset, så att blodet strömmade av nosarne och alla
framtänderna stöttes lösa. Detta spektakel hade de
hunnit uträtta, så att vi kommo just ut och fingo syn
på dem då de avlägsnade sig. Vi körde emot hemmet,
och när vi kommo till Horsabergas backarne, skulle ju
Axel Olsson hjälpa mig att bromsa in kälkarne med ett
en grov länk om den ene nedan (nejan), men han hade

ju fått brännvin och brydde sig inte om, varken sina egna oxar eller andras. Han höjde nu före mig, men stannade ej, utan fortfor. Tillika var han lomhörd. Jag som hade tre gånger så stort lass som någon av de andra, måste hästtänge vis först lyfta ena "majan" och ta länken om, samt derefter, sedan branterna, "lierna", passats, åter taga bort bromslänken och blev jag då några minuter efter de andra. Nu bodde Lenn Johen Andreasson omkring 150 famnar ifrån stora landsvägen igenom Hornsby, och hans gårdsväg, en hälväg, löper större delen ut med en stenmur, der såväl som i hälvägen var jämt 2 alnar tjockt med snö. Snön hade legat der över 14 dagar och folket hade ju kunnat beredt sig på att skottat undan den till den hjälpsdagen, isynnerhet som de voro mannen och tre vuxna söner hemma. Här i denna långa snödrivan blevo hästarna liggande och kravla, resa sig och åter falla, många gånger och lika dant med oxarna, men alla de andra hade så små lass, utom jag som hade så

tungt lass att jag ville lägga av något, ty de stackars oxar-
ne lågs och krälade i snö opp över ryggen och blodet rann
ännu ur deras mular. Men Sven Johan ville inte tillåta
ty då finge de besvär att själva höra med sina egna stu-
tar efter det som låge 50 farnnar från gården. Han "nändes"
inte själv höra något lass ifrån Kyla, med sina stutar. Jag
kastade icke desto mindre av och lättade något på lasset
och nådde fram, men hela tiden rann blodet från oxar-
nes mular efter slaget de fått i Kyla. Lasset lassetes av,
och kalas skulle vanka efteråt och jag inbjöds också, men
på grund av deras obarmhertighet emot djuren, samt deras
lättja att ej förit kastat undan snön, då de varit så man-
starka, så var jag förargad, hörde hur mid oxarne och
kälkarne, samt ämnade alls inte gå på deras kalas i
Eskilsgården. Bud kom efter en timme, men jag vara-
de nej. Men då kom det ändå en trägnare bud att jag skul-
le genast komma. Jag nekade fortfarande, men min hustru
lyckades övertala mig att gå dit på kalaset. Jag gick och

derföre att bland de andre körarne fanns de som kände
namn och adress på de Ljunga-boar som förderade tån-
derna på mina oxar, ty jag snäste bereda mig på process
om skade-ersättning, ty att få något på godvillig uppgörelse
hade jag erfarenhet om, att var omöjligt. Alla framtänder-
na voro slagna lösa och sådana kreatur dugo endast till
slagt, ty de kunde ej beta. Men jag försökte att trätta deras
tänder ned i salt-lake i några dagar och tänderna fastna-
de igen, så att jag brydde mig inte om att processa churen
oxarne ären skadats på benen genom att de ej kunnat
undkomma. Det första året vi bodde här, köpte jag först
Rodins ko och allt foder och hö som han inhöstat och seder-
mera köpte jag ytterligare främ på våren och sommar-
ren en ko av min rote-hållarbonden Anders Johan i Håa, och
2 kor av min nabo Johan Bengtson i Ryd, samt oxar.
Men som hela byn brukade släppa ut sina kreatur på
gemensamma betesmarker efter som det ej fanns det
minsta stängsel emellan betesmarkerna (ry-märkena).

oaktadt enskifte förrättats 1854, så, antingen vahtade
min gamle Far och barnen, kreaturen på hemplanen
eller på våra egne marker vid sjön och jag påyrkade
stängsel. Stänga, det var ju det värsta någon kunde tän-
ka, menade mina gränse-naboar, (jag hade 14 gränse-na-
boar) ty så mycket arbete och kostnader, som skulle vara
alldeles onödigt och sådan massa virke som skulle ät-
gå dertill, det ansågs fullkomligt ruinerande om man de.
Men jag ville ej riskera att deras kreatur, ett tiogtal, sloge
mina stackars tre a fyra, och drevs av dem upp mot Ham-
nedaboarnes ägor, så försklog jag att mot billig ersättning,
även sätta upp deras halvdal av stängslet emot mig, med
ekspålar 2 taggträdar, och en träslana överst. Ändtli-
gen lyckades jag få dem, mot rymarken gränsande att
gå med på att giva mig 40 kronor för var sin del de två
Axel Olsson och Sven Johan Andreasson. Men Sven i Åkrokan
stängde själv sin halvdal, men den var ju endast en obetyd-
lighet. Jag skänkte dem både arbete, pålarna och träslanorna,

och tog endast betalt för taggträden och kramporna, bara för jag äntligen skulle få stängt. Jag inköpte 2000 ek-pålar och 18 rullar taggtråd, som jag måste resa till Helsingborg och köpa, ty handlaren här hemma begärde 2,50 kronor mera pr rulle, samma sort, men när jag kom hem ville han sälja för samma pris. Jag satte pålarna och anskaffade gransplanor från Björstorp Hamneda, socken, ty på min ägendom Ganns ejonycken skog och inte alls grane, mer än ett fåtal mycket stora granträd. Jag var ju så skunnig och enfaldig, så jag köpte hemman i Småland för att driva jordbruk och icke för att driva skogs-handel. Men när jag hunnit begynna att stänga, så ångrade de sig i hopp om att inbilla mig att de hade laglig rätt till en väg som skulle vara uttagen över min skift. Men jag hade kopierat bykartan och gjort avskrift av skifteshandlingarne och visste bättre. Dock medgav jag dem genomgång på stängslet om de ville skaffa grändar, men inte ens detta, utan ett par stakar

skulle läggas till stängsel. Då stängde jag tvärt. Men
då kom Elof Andersson och beväpnad med en stor knöl-
påke, en slagel till en tröskeplejel, och skrek så det hördes
i bägge byarne, att om i morgon skulle det ringa för
mig i kyrkan, ty nu skulle han slå mig ihjel. Warmt
var det och jag gick och högg räg bakom gården. Jag häng-
de upp liden i ett träd och gick emot honom der han hopp-
ade och skrek om huru nära jag var döden. "Ja så du skall
slå mig ihjel, då får du komma till mig så vi kunna sä-
ka varandra, eller får jag komma till dig, så få vi se vem
det ska ringa för i morgon". Dermed gick jag rakt på ho-
nom och ämnade strida för livet. Men fönstren slogs upp
i byn och en hel hop skördfolk från Ryds by, kommo fr-
am då de hörde vad Elof Andersson skrek ut, att det skulle
ringa för mig, och skulle se vad hände. Många av Ryds-
boarne frågade mig dagarne efter, om jag ännu levede.
Ty de hörde ju vad han ropat ut om min snara avfärd.
Men jag skrattade åt allt i hop. Men Andersson var jag

och tog till flykten och då beslöt jag att gå till länsman-
nen och få skrivet en stämning på Andersson till nästa
ting. Det ätgick någon tid innan tingssammanträdet och un-
der tiden samlade han vittne och åmnade väl ge genstäm-
ning, men jag hörde ingen ting av förr än dagen före den då
vi skulle för rätta, kom Elof Andersson och hade sin far med
sig, ifrån Elinge. Nu ville han jag skulle göra opp med att ta
de 40 kronor och sätta opp stängslet som vi förut talt om. Men
jag begärde att vi i 2 vittnes närvaro, skulle uppmäta och dela
sträckan, samt upprätta en skrift om vilken del av stängslet
var skulle underhålla, ävensom ersättning för chefpålarne
jag nedsatt och ersättning för halve stämningen. Vi påkalla-
de 2 vittne och gjorde opp som jag begärde. Men han fick
själv sätta opp stängsel för sin del och icke fingo nabo-
arne heller några grindar och genomfartsväg till deras Forts.
kreatur. Den första våren jag bodde här hörde jag M. 7822.
med ararne jag köpt och plöjde ut med landvägen, då jag
fick se huru min nabo hade en karl med sig och behagade